

Мәсәлімқызы Меруерттің «6D030300 – Құқық қорғау қызметі» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін дайындалған «Қылмыстық жазаны жеңілдету институты: теориялық және тәжірибелік мәселелері» тақырыбындағы диссертациялық жұмысына

ПІКІР

Қазақстан Республикасының Конституциясының 1-бабына сәйкес, Қазақстан Республикасы өзін демократиялық, зайырлы, құқықтық және әлеуметтік мемлекет ретінде орнықтырады, оның ең қымбат қазынасы - адам және адамның өмірі, құқықтары мен бостандықтары деп көрсетеді. Сол себепті, жазаның қомегімен адам мен азаматтың құқықтары, бостандықтары, занды мұдделері, бейбітшілік пен адамзат қауіпсіздігі, меншіктері, үйымдардың құқықтары мен занды мұдделері, қоғамдық тәртіп пен қауіпсіздік, қоршаган орта, мемлекеттің құрылымы мен аумактың тұтастығы, сондай-ақ қоғам мен мемлекеттің заңмен қоргалатын өзге де мұдделері әртүрлі қылмыстық қолсұғушылықтан қоргалады.

Қазақстан Республикасының азаматтарының құқықтары мен бостандықтарын қамтамасыз ету жүйесінде негізгі мақсат қоғамның талаптарына сай келетін заңнаманы құру, сонымен қатар оны қолдану сапасын арттыру болып табылатын мемлекеттің қылмыстық-құқықтық саясаты ерекше орынға ие. Қылмыстық саясаттағы өзгерістер қылмыстық заңның өзгеруіне әкеліп соқтырады. Қылмыстық саясат қылмыстық заң нормаларын барынша жетілдіруге бағытталған.

Қазіргі таңда дамыған мемлекеттерде жаза мен жауаптылықты ауырлататын мән-жайлардан гөрі жеңілдететін мән-жайларга басымдық берілу үрдіске айналған, себебі бұл демократияның орнықкан мемлекетке тән құбылыс болмақ. Ең бастысы, қандай жаза болмасын ол мемлекет игілігі үшін қабылданады. Көп шетел қылмыстық заңнамаларында жеңілдетілген жаза институты қалыптасып үлгерген, себебі азаматтық қоғам үшін жеңілдетілген жаза маңызды элемент болмақ. Жазаны жеңілдету шарасы әр елде әр қырынан ерекшеленеді.

Мемлекетіміздегі адам мен азаматтың жеке басын, құқықтары мен бостандықтарын, қоғам мен мемлекеттің қауіпсіздігін қамтамасыз ету, қылмыстық және өзге де құқыққа қарсы қолсұғушылықтардан қорғау үшін Қазақстан Республикасы ішкі істер органдарының бірыңғай жүйесіне кіретіні айдан анық.

Жалпы қылмыстық жаза институтының түсінігі ежелгі талиондар қағидасынан бастап XIX және XX ғасырлар тоғысында пайда болған тәртіпсіздіктің ауырлығы мен оған деген қоғамдық пікірлерді терістеу мүмкіндіктерінің аралықтарын талдауды қажет етеді. Мұндай өзгерістерді жақтаудың мәнісі сол, мемлекет пен қоғамды қылмыстық құқықтық қорғау әдістері адамның іс-әрекеттің ғана емес, олардың қоғамдық қауіптілігін де ескереді.

Ғылыми әдебиеттерде қылмыстық жаза институтының мәнісі жайлы көзкарастар көп. Олардың бірі - «жаза институтының мәнісі қылмыскердің жаңа қылмыс жасауының алдын-алу үшін оқшаулап мәжбүрлеп отырғызу» деген пікір. Бұл мәні жағынан жарамсыз секілді, өйткені бұл жазаны қолдану процесін толық сипаттай алмайды.

Сонымен, жаза институтының мәнін түсінудің ең ұтымды жолы оның әлеуметтік сипатын ұғыну екендігін айта кеткен жөн. Яғни жаза әлеуметтік мәнге ие болуы тиіс.

Қоғамның қазіргі даму кезеңінде қылмыстық жаза институтын - қылмыстық жазаны қылмыскерге ықпал етудің әдісі ретінде тану, жаза институты түсінігі мен мазмұны жөніндегі проблеманы талдаудың әдістемелік жолын анықтасақ, қылмыстық құқықтық тұрғыда сотталушыға нақты құқықтық шектеулер жасауды саналы түрде түсінсек, қылмыстық жаза институтының әлеуметтік табигаты жөніндегі түсініктің қылмыстық занда қашшалықты қорініс табатындығын анықтай аламыз.

Осыған байланысты, ізденуші Мәсәлімқызы Меруертпен уақтылы жүргізілген диссертациялық зерттеу жұмысы бүгінгі таңда сұранысқа ие. Өзінің зерттеу жұмысының шегінде, ізденушімен қылмыстық жазаны женілдету институтының мазмұны мен мағынасын оның бағыттары мен дамыту қажеттілігін жетілдіру, женілдетілген қылмыстық жаза қолдану бойынша қылмыстық-құқықтық саясаттың негізгі жолдары анықталды.

Ізденушімен қылмыстық жазаны женілдету, негұрлым женіл жазаға ауыстыру қылмыстық құқық ғылымиңдағы жетістіктерді зерттеу мен азаматтардың жеке өмір институтын реттейтін Қазақстан Республикасы және шетел мемлекеттерінің құқықтық нормаларына салыстырмалы талдау жүргізудің негізінде қылмыстық құқық ғылыминың одан әрі дамуы бойынша және Қазақстан Республикасының заңнамасын жетілдіру үшін ұсыныстар әзірленді.

Диссертацияда қылмыстық заңнаманы жетілдіру бойынша автордың жасаған дәлелді ұсыныстары іс жүзінде құқық қолдану тәжірибесін жетілдіруге бағытталған және диссертациялық жұмыстың теориялық мәнін айғақтай түседі.

Диссертацияда баяндалған теориялық ережелер, қорытындылар мен ұсыныстар кейін жалпы профилактиканы жетілдірудің мәселелерін зерттеу барысында пайдаланылуы мүмкін, сонымен қатар қылмыстық құқық ғылыминың дамуына белгілі бір үлес қосады.

Диссертациялық зерттеу нәтижелерінің негізділігі мен нақтылығы оның әдіснамасы мен әдістемесімен, сондай-ақ диссертацияның тұжырымдары мен қорытындыларына негіз болған эмпирикалық материалдардың ерекшелігімен дәлелденеді.

Диссертациялық зерттеу тақырыбының шегінде Мәсәлімқызы Меруертпен жүргізілген зерттеудің негізгі қорытындылары қорініс тапқан 13 ғылыми мақала әзірленген. Оның ішінде 4 мақала Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі Білім және ғылым саласында сапаны қамтамасыз ету комитеті ұсынатын ғылыми басылымдарда, 6 мақала

халықаралық және елімізде өткен ғылыми-тәжірибелік конференцияларда, 2 мақала шет ел ғылыми-тәжірибелік конференциясында және 1 мақала 2018 жылы рейтингі бар Scopus базасына енетін журналда жарияланған.

Жоғарыда мазмұндалғандардың негізінде Мәсәлімкызы Меруерттің «Қылмыстық жазаны жөнілдешу институты: теориялық және тәжірибелік мәселелері» тақырыбындағы диссертациясы бүгінгі таңдағы білікті ғылыми жұмыстардың барлық талаптарына сай келеді және «6D030300 – Құқық қорғау қызметі» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін қорғауға ұсынылуға болады.

2-ші ғылыми кеңесші:

I. Жансүгіров атындағы Жетісу университетінің
қылмыстық-құқықтық пәндер кафедрасының
профессоры з.ғ.д.,

«09» ғаркүйек 2021 ж.

Д.С. Чукмаитов

